

วิเคราะห์ระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทย : ปัญหาเชิงพุทธจริยศาสตร์

Analyzing the system of Patronage in the Thai Bureaucracy : Ethical Problems

ฉัตรชัย วงศ์ปริยากร

อุเทน ลาพิงค์, พระมหาวิเศษ ปณญาวชิโร

Chatchai Wongpriyakorn

Uten Laping, Phramaha Wiset Phanyavachiro

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus

Corresponding Author E-mail: wongpriya.90@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทย 2) ศึกษาแนวคิดทางพุทธจริยศาสตร์ 3) วิเคราะห์ปัญหาพุทธจริยศาสตร์ในระบบอุปถัมภ์ของระบบราชการไทย เป็นการวิจัยเชิงเอกสารแล้ววิเคราะห์ประมวลผลเนื้อหาว่าระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทยเป็นปัญหาเชิงพุทธจริยศาสตร์หรือไม่อย่างไร การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์พรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ลักษณะระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทยมีลักษณะการกระทำในสองลักษณะคือการกระทำที่เอื้อประโยชน์กันโดยชอบด้วยกฎหมายและการกระทำที่เอื้อประโยชน์กันโดยมิชอบด้วยกฎหมาย 2) แนวคิดทางพุทธจริยศาสตร์ ถือหลักการว่าการจะตัดสินการกระทำใดเป็นสิ่งดีหรือไม่ดีใช้การกระทำหรือกรรมเป็นเครื่องชี้วัด และการกระทำที่จะถือว่าเป็นกรรมได้นั้นจำเป็นต้องเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา นอกจากนี้ยังพิจารณาถึงสภาพของจิตใจของผู้กระทำ สำนึกมโนธรรม หลักความสันโดษ ความยอมรับของวิญญูชนหรือนักปราชญ์ ผลของการกระทำ และหลักของการล่วงละเมิดหลักการแห่งบทบัญญัติศีล 3) เมื่อวิเคราะห์ปัญหาพุทธจริยศาสตร์ในระบบอุปถัมภ์ของระบบราชการไทยโดยใช้หลักมูลเหตุอันเป็นการสื่อถึงเจตนาที่เป็นกุศลมูลหรืออกุศลมูล หลักความสันโดษ หลักมโนธรรมสำนึก หลักการฟังความเห็นหรือพิจารณาความยอมรับของวิญญูชนหรือนักปราชญ์ และหลักพิจารณาลักษณะและผลของการกระทำหรือดูผลกระทบท่ตนเองและผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นการกระทำในลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยชอบด้วย

กฎหมายหรือลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ทั้งสองลักษณะนี้เป็นสิ่งที่พุทธศาสนา ไม่ยอมรับ ถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี เมื่อพิจารณาตามสภาวะว่าเกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจหรือไม่เกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจ การกระทำในลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ยังไม่สามารถตัดสินได้ว่าเกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจ หรือไม่เกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจ ส่วนการกระทำลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่เกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจ เมื่อใช้หลักของการล่วงละเมิดหลักการแห่งบทบัญญัติของศีลในระดับโลกียะธรรมคือ ศีล 5 พบว่าไม่ล่วงละเมิดศีล ข้อที่ 1 ข้อที่ 2 ข้อที่ 3 อาจละเมิดศีลข้อที่ 4 และไม่ละเมิดศีลข้อที่ 5

คำสำคัญ: ระบบอุปถัมภ์, ระบบราชการไทย, พุทธจริยศาสตร์

Abstract

The objectives of this research were as follows 1) to study concept of patronage system in Thai bureaucracy, 2) to study concept of Buddhist ethics, and 3) to analyze problems in Buddhist ethics in patronage system of Thai government system. It was a documentary research with analysis and content assessment to find out how patronage system in Thai bureaucracy became Buddhist ethical problem. The data were analyzed in descriptive manner.

The results of research were found that: 1) Characteristics of patronage system in Thai bureaucratic system were characterized by two types of actions; acts of lawful mutual benefit and acts of unlawful mutual benefit. 2) The concept of Buddhist ethics held the principle of deciding what action was good or bad by using actions or karma as a measure and the act that could be regarded as karma must be an act of intent. It also considered a state of mind of the doer, a sense of conscience, the principle of solitude, an acceptance of wise man or scholar, result of action and the principle of transgression of principles of precepts. 3) when analyzing Buddhist ethical problems in the patronage system of the Thai bureaucracy with the cause that implied wholesome unwholesome intention, principle of solitude, principle of conscience, principles of listening to opinions or considering the acceptance of wise man or scholar and the principle of considering nature and consequence of action or its effect on oneself and others whether it was acting in a manner that provided a legitimate interest or an

unlawful benefit, these 2 characteristics were things that Buddhism did not accept and It was considered a bad thing. When considering according to the condition whether it was beneficial to the spiritual life or not, acting in a manner that benefited with law still couldn't judge whether it was contributing to the spiritual life or not. As for the act of unlawful mutual benefit, it was considered unfavorable to one's life. When applying the principle of transgression of the precepts in the secular world, the 5 precepts, it was found that it did not violate the 1st precept, 2nd precept and the 3rd precept. But, it might violate the 4th precept and it again did not violate the 5th precept

Keywords: Patronage System, Thai Bureaucracy, Buddhist Ethics.

บทนำ

จริยศาสตร์ เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญาที่ศึกษาถึงประเด็นปัญหาอันหลากหลาย เช่น อะไรคือสิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรแสวงหาและยึดถือ เราใช้อะไรเป็นเกณฑ์ในการตัดสินว่าอะไรดีหรือไม่ดี อะไรคือจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องความประพฤติของมนุษย์และว่าด้วยปัญหาที่ว่าด้วยความดีคืออะไร ความชั่วคืออะไร ความถูกต้องคืออะไร ความยุติธรรมคืออะไร หน้าที่กรณียะและสิทธิคืออะไร (สุเชาว์ พลอยชุม, 2537: 1) การศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับความดี ความชั่ว ความถูกต้อง อาจเรียกรวม ๆ กันว่าประเด็นทางจริยธรรม ซึ่งแต่ละคนอาจให้คำตอบได้ แต่เหตุผลของคำตอบที่อธิบายนั้นยอมรับได้หรือไม่ มีเหตุผลอื่นที่ดีกว่าไหม แล้วเราจะยอมรับคำตอบแบบใด (ซัชชัย คุ่มทวีพร, 2541: 15)

ทฤษฎีจริยศาสตร์มีเป้าหมายเพื่อช่วยให้เราสามารถทำการตัดสินใจทางจริยธรรม (Moral Judgment) ในสภาวะการณ์ทางจริยธรรมต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกและถูกต้อง ทฤษฎีจริยศาสตร์มีอยู่หลายทฤษฎี ในแต่ละทฤษฎีก็มีฐานคติ (Assumption) ที่แตกต่างกัน ทำให้การตัดสินใจทางจริยธรรมแตกต่างกันออกไป เช่น สุขนิยม (Hedonism) ที่ถือว่าความสุขเป็นจุดหมายสุดท้าย (ประโยชน์นิยม (Utilitarianism) มีทัศนะว่าควรทำในสิ่งที่ให้ผลดีมากกว่า มีประโยชน์มากกว่า ในวงกว้างกว่าหรือหลักมหัสข (The Greatest Happiness Principle) และกรณียธรรมหรือทฤษฎีของคานต์ (Deontology) ที่เห็นว่าการตัดสินใจการกระทำดีหรือชั่ว ให้ถือเอาเจตนาที่จะทำตามหน้าที่เป็นเกณฑ์ตัดสิน ไม่เอาผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำมาตัดสิน นอกจากนี้ คำว่า “ความดี/ถูก/บุญ/กุศล” และ “ความไม่ดีหรือความชั่ว/ผิด/บาป/อกุศล” มีความไม่แน่นอนตายตัวและขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น กาละ เทศะ

เหตุการณ์ และบุคคล คำว่าดี คือดีเพราะตรงกับความต้องการของเราหรือของเขา ดีเพราะเป็นที่ปรารถนาหรือเป็นที่ต้องการ และดีเพราะน่าพอใจ ส่วนคำว่า “ถูก” มี 2 นัย คือถูกต้อง กับถูกใจ ถูกต้อง คือถูกต้องตามกฎหมายบ้านเมือง ถูกต้องตามกฎหมายของสังคม ถูกต้องตามหลักศีลธรรมทางศาสนา ถูกต้องนี้อาจไม่ถูกใจก็ได้ ส่วนถูกใจ คือถูกใจเราหรือถูกใจเขาซึ่งอาจไม่ถูกต้องก็ได้ (พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ วันจันทร์), 2559: 209-225)

การตัดสินความดี ความชั่ว สำหรับในทางพระพุทธศาสนา การกระทำใด ๆ ย่อมเริ่มต้นที่หลักเจตนา คือต้องดูกรรมนิยามของพระพุทธศาสนาเพราะสิ่งที่ถือว่าเป็นการกระทำหรือกรรมนั้นเป็นต้นเหตุของการกระทำที่จะบ่งบอกลักษณะกรรมที่กระทำนั้นว่าเป็นกุศลหรืออกุศล ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า เรากล่าวเจตนาว่าเป็นตัวกรรม บุคคลคิดแล้ว จึงกระทำการกรรมด้วยกาย วาจา ใจ”(อง.ฉก. 22/63/577.) “สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวและดีต่างกัน” (ม.อ. 14/290/350.) “บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น คนทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว” (ส.ส. 15/256/374.) ปัญหาเรื่องความดี ความชั่ว เป็นปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งในทางพุทธจริยศาสตร์ ซึ่งในทัศนะทางพุทธจริยศาสตร์แล้วเมื่อกล่าวถึงความดี ความชั่ว ก็จะนึกถึงคำว่า “กุศล” “อกุศล” (พระมหาสมพล กลิ่นเพ็ชร, 2550: 24.) คำว่าดีหรือชั่ว ถูกหรือผิดนี้เราหมายถึงการจัดประเภทการกระทำ (กรรม) และส่วนมากก็หมายถึงการกระทำโดยผ่านทางพฤติกรรมของมนุษย์ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ 1) การกระทำดีหรือถูก เรียกว่ากุศลกรรม 2) การกระทำที่ผิดหรือชั่ว เรียกว่า อกุศลกรรม 3) การกระทำที่ไม่ถูกไม่ผิด หรือไม่ดีไม่ชั่ว เรียกว่าอัปยาคต 4) การกระทำที่มีทั้งส่วนถูกและส่วนผิดหรือทั้งดีและชั่วคือเป็นกรรมผสมเรียกว่า โวกิณณะ (สุเชาวน์ พลอยชุม , 2537: 32)

ระบบอุปถัมภ์ในความหมายทางการเมืองการปกครองนั้น ประกอบด้วยคนอยู่ 2 ฝ่าย คือผู้ให้ความอุปถัมภ์และฝ่ายผู้รับความอุปถัมภ์ คณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาการแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทยให้เป็นรูปธรรม สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ทำการศึกษารื้อถอนแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทย (สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2559: (ก)-(ค)) พบว่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันระบบราชการและวัฒนธรรมการทำงานของราชการยังคงถูกแทรกซึมด้วยระบบอุปถัมภ์มาโดยตลอด ระบบอุปถัมภ์ยังคงฝังลึกไปทั้งระบบราชการไทย อีกทั้งยังพัฒนาการจากความสัมพันธ์ส่วนบุคคลมาเป็นความสัมพันธ์ในเชิงผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวพัน ผู้บังคับบัญชาในหน่วยงานราชการที่ใช้ระบบอุปถัมภ์ในการบริหารงานบุคคลส่วนใหญ่จะเติบโตมาจากระบบอุปถัมภ์และพึงพอใจในการมีผู้มาห้อมล้อมประจบสอพลอ มักจะคำนึงผลประโยชน์ของตนเองและพรรคพวกเป็นหลัก ทำให้เกิดการผลักดันหรือสนับสนุนคนที่ตนเองต้องการ

ให้เจริญก้าวหน้าในอาชีพการงานมากกว่าการสนับสนุนข้าราชการที่เป็นคนดีและคนมีความสามารถซึ่งไม่ใช่พรรคพวกของตน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ, 2559: 114) การใช้ระบบอุปถัมภ์หรือระบบเล่นพวกกับการใช้ระบบคุณความดีหรือระบบคุณธรรมเป็นปัญหาโต้แย้งกันอยู่เสมอ การกล่าวถึงการเล่นพรรคเล่นพวกอาจเป็นไปในทำนองที่ว่ามีการใช้ระบบอุปถัมภ์ (Patronage System) หรือระบบเล่นพวก (Spoils System) กันอย่างเกินขอบเขต ผู้ที่มีความรู้สึกว่าตนเองไม่ได้รับความเป็นธรรมเพราะเหตุที่มีผู้อื่นนำระบบอุปถัมภ์หรือระบบเล่นพวกมาใช้กันอย่างเกินขอบเขต ก็มักจะตั้งรณรงค์ต่อสู้เพื่อไต่หา ระบบคุณความดีหรือระบบคุณธรรม (Merit System) ซึ่งตนคิดว่าเป็นระบบที่จะให้ความยุติธรรมแก่คนทั่วไปได้ดีที่สุด (ธงชัย ทรงประศาสน์, 2505: 86)

ระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทยเป็นสิ่งที่ถูกหรือผิด ดีหรือชั่ว มีหลายทัศนะที่เห็นแตกต่างกันดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การวิเคราะห์ระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทยปัญหาเชิงพุทธจริยศาสตร์ จะทำให้ทราบว่าลักษณะของระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทยนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง ดี หรือ ชั่ว อย่างไรก็ตามเราตัดสินใจในทัศนะของพุทธจริยศาสตร์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาแนวคิดระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทย
- 2) เพื่อศึกษาแนวคิดทางพุทธจริยศาสตร์
- 3) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาพุทธจริยศาสตร์ ในระบบอุปถัมภ์ของระบบราชการไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

- 1) ขอบเขตของการวิจัย การศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์เกณฑ์การตัดสินใจทางพุทธจริยศาสตร์ และวิเคราะห์ปัญหาพุทธจริยศาสตร์ในระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทย โดยมีขอบเขตการวิจัยในด้านเนื้อหา คือ ศึกษาทฤษฎีระบบอุปถัมภ์ การอุปถัมภ์ในทางพระพุทธศาสนา แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับระบบราชการ ลักษณะของระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทย และปัญหาที่เกิดจากระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทย ศึกษาแนวคิดทฤษฎีทางจริยศาสตร์ อุดมคติชีวิตของมนุษย์ แนวคิดทางพุทธจริยศาสตร์ และเกณฑ์การตัดสินใจความดี ความชั่ว ในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ศึกษา ค้นคว้า สรุปความ ประมวลผล ลักษณะของระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทย แล้วนำมาวิเคราะห์ปัญหาโดยใช้เกณฑ์ตัดสินใจในทางพุทธจริยศาสตร์

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลแนวคิดระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทย ปัญหาของระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทย จากเอกสารจากงานวิจัย บทความ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบอุปถัมภ์ เพื่อศึกษาแนวคิดความเป็นมาของระบบอุปถัมภ์ทั้งนี้ลักษณะของระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทยผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลจากรายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง “การแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทยให้เป็นรูปธรรม” ของคณะกรรมการการวิสามัญพิจารณาศึกษาการแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทยให้เป็นรูปธรรม สภานิติบัญญัติแห่งชาติ เป็นข้อมูลหลักในการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากแหล่งอื่น ๆ มาประกอบกัน โดยแยกเป็นสองลักษณะคือการกระทำที่เอื้อประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมายกับการกระทำที่เอื้อประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ระหว่างผู้อุปถัมภ์กับผู้รับอุปถัมภ์

3) การเก็บรวบรวมข้อมูลแนวคิดทางพุทธจริยศาสตร์โดยค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับแปลภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หลักพุทธธรรมงานวิจัย บทความทางวิชาการ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธจริยศาสตร์

4) วิเคราะห์ ประมวลผลเนื้อหาว่าระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทยเป็นปัญหาเชิงพุทธจริยศาสตร์หรือไม่อย่างไร

ผลการวิจัย

1) จากการศึกษาแนวคิดระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทย ระบบอุปถัมภ์ประกอบด้วยบุคคลสองฝ่ายคือ “ผู้อุปถัมภ์” (Patron) กับผู้ที่มีอำนาจด้อยกว่าหรือเป็น “ผู้รับอุปถัมภ์” (Client) ที่ต้องการความช่วยเหลือและการปกป้องผู้อุปถัมภ์ให้ประโยชน์โดยหวังจะได้ผลประโยชน์ตอบแทนซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในเชิงตอบแทนซึ่งกันและกัน (Reciprocal Relationships) ฝ่ายหลังมักจะเป็นผู้เสียเปรียบเป็นผู้ที่อ่อนแอกว่าทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมือง สำหรับในภาษาไทยคำว่า “ระบบอุปถัมภ์” เป็นคำที่ใช้เรียกระบบที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับระบบคุณความดี (Merit System) ลักษณะของระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทยจากรายงานการพิจารณาศึกษาเรื่อง “การแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทยให้เป็นรูปธรรม” ของคณะกรรมการการวิสามัญพิจารณาศึกษาการแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทยให้เป็นรูปธรรม สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2559: 64-66) และจากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ประกอบกันแล้วจัดกลุ่มของลักษณะระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทย โดยพิจารณาในแง่ของการกระทำที่มีลักษณะเอื้อประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมายกับการกระทำที่มีลักษณะเอื้อประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ลักษณะของการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมายด้วยการให้ออกาสคนใกล้ชิดหรือบุคคลเป้าหมาย ที่ถูกกำหนดมาโดยผู้มีอำนาจเป็นกรณีพิเศษ การกระทำที่เข้าข่ายลักษณะนี้เช่น การรอบบุคคลภายใต้ความอุปถัมภ์ของตนให้มีคุณสมบัติครบถ้วนก่อนจึงจะมีการคัดเลือกหรือก่อนที่จะมี

คำสั่งแต่งตั้ง การกำหนดคุณสมบัติในการคัดเลือกให้มีความเฉพาะเจาะจงให้ตรงกับบุคคล ที่กำหนดไว้แล้ว การมอบหมายและการให้โอกาสโดยการมอบหมายงานสำคัญให้กับบุคคลดังกล่าว การดูแลคุณภาพชีวิต สวัสดิการ โอกาสในการศึกษาต่อหรือการได้รับทุนหรือเป็นตัวแทนของหน่วยงานเข้าศึกษาอบรมต่าง ๆ การโอนย้ายข้าราชการข้ามกันระหว่างหน่วยงานราชการ การช่วยเหลือให้พ้นผิดหรือได้รับโทษน้อยลง การแต่งตั้งข้าราชการที่มีความอาวุโสน้อยกว่าเพื่อให้ขึ้นมาดำรงตำแหน่งที่ไม่ใช่สายงานหลัก เป็นต้น ส่วนลักษณะของการกระทำที่มีขอบด้วยกฎหมาย เช่นการซื้อขายตำแหน่งด้วยการเรียกรับผลประโยชน์จากการแต่งตั้งโยกย้ายในกรณีมีตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งว่างลงและตำแหน่งนั้นเป็นความต้องการของข้าราชการจำนวนมาก ก็จะเป็นช่องทางที่เปิดโอกาสให้ผู้มีอำนาจแสวงหาผลประโยชน์โดยการรับผลประโยชน์จากการแต่งตั้งโยกย้าย เป็นต้น

2) การศึกษาแนวคิดทางพุทธจริยศาสตร์ ในการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ของเราในแต่ละอย่างมักได้รับการประเมินคำว่า “ดี-ชั่ว” “ถูก-ผิด” “ควร-ไม่ควร” อยู่เสมอ ซึ่งคำต่าง ๆ เหล่านี้เป็นคำที่แสดงให้เห็นว่าการกระทำแต่ละอย่างนั้นมีความหมายที่ทำให้คน “ดีราคา” หรือ “ให้คุณค่า” กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในทางปรัชญาเรียกปัญหานี้ว่าเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรม โดยเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมนี้เกี่ยวข้องกับการกระทำหรือพฤติกรรมที่มนุษย์แสดงต่อกันว่าอย่างไรถูก อย่างไรผิด ดี -ไม่ดี ควร - ไม่ควร การตัดสินคุณค่าในทางจริยศาสตร์ มีแนวคิดที่แตกต่างกันอยู่สองกลุ่ม คือ 1) ลัทธิสัมพัทธนิยม (Relativism) และ 2) ลัทธิสัมบูรณ์นิยม (Absolutism) ลัทธิสัมพัทธนิยม เชื่อว่าบุคคลแต่ละบุคคล สังคมแต่ละสังคมต่างก็มีกฎเกณฑ์ตัดสินความดี ชั่ว ถูกผิดทางจริยธรรมไม่เหมือนกัน ในสภาพอย่างหนึ่งการกระทำอย่างหนึ่งอาจถูกต้อง แต่ในอีกสภาพหนึ่งการกระทำนั้นอาจผิดก็ได้ ไม่มีใครตัดสินได้อย่างเป็นสากลว่ากฎเกณฑ์ตัดสินของใครถูก ของใครผิด เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อ จารีต ประเพณี ของแต่ละบุคคลแต่ละสังคม หรือขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล จึงไม่อาจนำกฎเกณฑ์ของบุคคล หรือสังคมใดสังคมหนึ่งไปตัดสินการกระทำของบุคคลในอีกสังคมหนึ่ง ลัทธิสัมพัทธนิยมนี้ แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ลัทธิสัมพัทธนิยมส่วนบุคคล (Individual Relativism) 2) จารีตประเพณีศีลธรรมสัมพัทธนิยม หรือสัมพัทธนิยมทางสังคม (Social Relativism) และ 3) ใช้ประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ตัดสิน ลัทธิสัมพัทธนิยมส่วนบุคคล (Individual Relativism) หรือการใช้ตัวเองเป็นเกณฑ์ตัดสิน หรือเรียกว่า ลัทธิอัตวิสัย (Subjectivism) เห็นว่าความดีความชั่วซึ่งถือเป็นค่าทางจริยธรรมนั้นมีได้มีอยู่จริง เป็นเพียงความรู้สึกพอใจ หรือไม่พอใจต่อสิ่งนั้นของคนพูดเท่านั้น ค่าทางจริยธรรม เป็นเพียงความเห็นของมนุษย์แต่ละคนตามทัศนะของเขาเท่านั้น ทัศนะนี้มองว่าการโต้แย้งเรื่องใดเรื่องหนึ่งว่าดี-ไม่ดี ไม่ถือว่าคนใดผิด เพราะต่างก็มองคนละมุม ขึ้นอยู่กับว่าใครจะมองอย่างไรก็จะถูกตามทัศนะของเขา เพราะคนเรามีความ

เห็นแตกต่างกัน ลัทธินี้อาจเรียก จิตวิสัยหรืออัตนัยนิยมก็ได้ ส่วนจารีตประเพณีศีลธรรมสัมพัทธนิยม หรือสัมพัทธนิยมทางสังคม (Social Relativism) เห็นว่าความดี ความชั่ว ไม่ใช่คนเป็นผู้ตัดสิน แต่เรื่องความดี ความชั่ว เป็นเรื่องของจารีตประเพณี และการใช้ประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ตัดสิน แนวคิดนี้ถือว่าสิ่งที่นำมาใช้ตัดสินว่าอะไรดีอะไรชั่วนั้นคือประโยชน์สุข (Utility) สิ่งไหนเมื่อทำแล้วจะอำนวยประโยชน์สุขให้ได้มากกว่าหรือมากที่สุด สิ่งนั้นถือเป็นความดี เป็นสิ่งที่ควรทำ ส่วนลัทธิสัมบูรณ์นิยม (Absolutism) หรืออาจเรียกว่า ลัทธิวัตถุวิสัย (objectivism) เชื่อว่า ความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด เป็นสิ่งที่มีอยู่จริงอย่างแน่นอนตายตัว ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความพอใจหรือความไม่พอใจของแต่ละคนหรือแต่ละสังคม คุณค่าทางจริยศาสตร์ เป็นสิ่งที่สมบูรณ์ในตัวเอง การกระทำแต่ละอย่างแบ่งคุณค่าอยู่ในตัวหรือมีความหมายโดยตัวของมันเอง (Intrinsic Value) และมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัวในการตัดสินชี้ขาดว่าอะไรดี อะไรชั่ว กฎเกณฑ์ที่จะใช้ตัดสินเรียกว่า “มโนธรรม” (Conscience) คือสำนึกหรือความรู้สึกผิดชอบชั่วดีที่มนุษย์ทุกคนมีอยู่แล้วโดยธรรมชาติ ไม่ว่าเขาคนนั้นจะอยู่ในสังคมใดหรือวัฒนธรรมใด มโนธรรมนี้เป็นประสาทสัมผัสพิเศษนอกเหนือจากประสาทสัมผัสธรรมดา คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย แต่มโนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของจิตวิญญาณ บางทีอาจเรียกว่า “ปัญญา” ซึ่งสามารถทำให้เราสัมผัสหรือตัดสินใจได้ว่าอะไรถูก อะไรผิด ค่าทางจริยธรรม เช่น ดี-ชั่ว ถูก-ผิด มีลักษณะแน่นอนตายตัวและไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา หรือสภาพแวดล้อม ใครจะมองว่ามันอย่างไร มันก็เป็นของมันอยู่อย่างนั้นไม่เปลี่ยนแปลง ค่าของการกระทำมีลักษณะเป็นวัตถุวิสัย (Objective) คุณสมบัติทางจริยธรรมจึงเป็นลักษณะจริง ๆ ที่มีอยู่คู่กับการกระทำ บางครั้งคนอาจเข้าใจผิด เห็นผิดเป็นชอบ เห็นชอบเป็นผิดได้ เนื่องจากมโนธรรมที่แฝงอยู่ในตัวของแต่ละคนพัฒนาไม่เท่ากัน

ในทางพุทธศาสนา ถือหลักการว่าการจะตัดสินว่าบุคคลใดเป็นคนดีหรือไม่ดี ให้ใช้การกระทำหรือกรรมเป็นตัวชี้วัด ซึ่งการกระทำที่จะถือว่าเป็นกรรมได้นั้นจำเป็นต้องเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา หรือการกระทำที่เป็นไปด้วยความตั้งใจ การตัดสินด้วยการกระทำด้วยเจตนา นี้พิจารณาโดยดูเจตนาที่เป็นมูลเหตุกุศลหรืออกุศล การพิจารณาตามสถานะ ว่าเป็นสภาพเกื้อกูลแก่ชีวิตจิตใจหรือไม่ ทำให้จิตใจสบาย ไร้โรค ปลอดโปร่ง ผ่องใส สมบูรณ์ ช่วยให้กุศลธรรมเจริญงอกงามขึ้นหรือลดลง และอกุศลธรรมทั้งหลายลดลงหรือเจริญเพิ่มขึ้น ตลอดจนมีผลต่อบุคลิกภาพอย่างไร การใคร่ครวญดูสำนึกมโนธรรม คือการใช้มโนธรรมคือความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของตนเองพิจารณาว่าการที่กระทำนั้นตนเองดีเตียนตนเองไม่ได้ ไม่เสียความเคารพตน พังความเห็นของนักปราชญ์หรือวิญญูชน เมื่อได้พูดหรือทำการใดลงไปแล้ว ปรากฏเป็นที่รู้จักในหมู่ชนทั่วไปนักปราชญ์หรือวิญญูชนในชุมชนต่างยอมรับ ชื่นชมสรรเสริญ การพูดหรือการกระทำนั้นเป็นความดี ถ้านักปราชญ์หรือวิญญูชนดีเตียนการพูดหรือการกระทำใด การพูดหรือการกระทำนั้นจัดเป็นความชั่ว ดูผลกระทบต่อ

ตนเองและผู้อื่น การกระทำที่ถือว่าเป็นกรรมดีหรือความดีนั้น ต้องทำให้ทั้งตนเองและผู้อื่นเป็นสุข ไม่ทำให้เกิดความทุกข์ร้อนทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ใช้กรอบศีล คือ ภิกขุปาฏิโมกข์และภิกขุณีปาฏิโมกข์ เบญจศีล อุโบสถศีล และทศศีล สำหรับเกณฑ์ตัดสินภิกขุปาฏิโมกข์และภิกขุณีปาฏิโมกข์ ใช้เกณฑ์การล่วงละเมิดบัพพัญญุตสิกขาบทแล้วต้องอาบัติ (ความผิด) ตามกรอบอาบัติ 7 กอง ส่วนเกณฑ์การตัดสินเบญจศีล อุโบสถศีล และทศศีล ใช้เกณฑ์ตัดสินตามการล่วงละเมิดหลักการแห่งบัพพัญญุต

เมื่อพิจารณาเกณฑ์ตัดสินโดยใช้เกณฑ์ภายในจิตใจของผู้กระทำความผิดและเกณฑ์ภายนอกอันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำ ผู้วิจัยจำแนกเป็น ดังนี้

(1) เกณฑ์ภายใน ประกอบด้วย ก. เจตนา ที่เป็นกุศล-อกุศล ข. พิจารณาตามสภาวะ ว่าเกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจ ทำให้จิตสบายปลอดโปร่งผ่องใส สมบูรณ์ หรือไม่เกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจ ค. ใช้มโนธรรมสำนึก ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของตนเองพิจารณาว่า การกระทำนั้นตนเองได้เตือนตนเองได้หรือไม่ เสียความเคารพตนเองหรือไม่ และ ง. ใช้หลักความสันโดษ คือ ความยินดี ความพอใจ ความยินดีด้วยของของตนซึ่งได้มาด้วยเรี่ยวแรงความเพียรโดยชอบธรรม ความยินดีด้วยปัจจัยสี่ตามมีตามได้ ความรู้จักอิ่มรู้จักพอ มีลักษณะ 3 อย่าง คือ ยถาลภ สันโดษ คือยินดีตามที่พึงได้ ยินดีตามที่พึงได้ คือ ตนได้สิ่งใดมา หรือ เพียรหาสิ่งใดมาได้ เมื่อเป็นสิ่งที่ตนพึงได้ ไม่ว่าจะเป็นหยาบหรือประณีตแค่ไหน ก็ยินดีพอใจด้วยสิ่งนั้น ไม่ติดใจอยากได้สิ่งอื่น ไม่เดือดร้อนกระวนกระวายเพราะสิ่งที่ตนไม่ได้ ไม่ปรารถนาสิ่งที่ตนไม่พึงได้หรือเกินไปกว่าที่ตนพึงได้โดยถูกต้อง ชอบธรรม ไม่เพ่งเล็งปรารถนาของที่คนอื่นได้ ไม่ริษยาเขา ยถาพลสันโดษ คือยินดีตามกำลัง คือ ยินดีแต่พอแก่กำลังร่างกายสุขภาพและวิสัยแห่งการใช้สอยของตน ไม่ยินดีอยากได้เกินกำลังตน และยถาสารูปสันโดษ คือยินดีตามสมควร คือ ยินดีตามที่เหมาะสมกับตน อันสมควรแก่ภาวะ ฐานะ แนวทางชีวิต และจุดหมายแห่งการบำเพ็ญกิจของตน

(2) เกณฑ์ภายนอก คือ ผลลัพธ์ที่เกิดจากการกระทำ ประกอบด้วย ก.ความเห็นหรือพิจารณาความยอมรับของวิญญูชนหรือนักปราชญ์ ว่าเป็นสิ่งที่วิญญูชนยอมรับชื่นชม สรรเสริญ หรือไม่ ถ้าปรากฏเป็นที่รู้จักในหมู่ชนทั่วไปนักปราชญ์หรือวิญญูชนในชุมชนต่างยอมรับ ชื่นชมสรรเสริญ การพูดหรือการกระทำนั้นเป็นความดี เป็นสิ่งที่วิญญูชนไม่ยอมรับ หรือตำหนิติเตียน หรือไม่ ถ้านักปราชญ์หรือวิญญูชนติเตียนการพูดหรือการกระทำใด การพูดหรือการกระทำนั้นจัดเป็นความชั่ว ข.การพิจารณาลักษณะและผลของการกระทำหรือคุณผลกระทบต่ตนเองและผู้อื่น เป็นการเปิดเผยตนเอง เป็นไปเพื่อโทษทุกข์ ทำให้ตนเองเดือดร้อนหรือไม่เปิดเผยผู้อื่น เป็นไปเพื่อโทษทุกข์ ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนหรือไม่ การกระทำที่ถือว่าเป็นกรรมดีหรือความดีนั้น ต้องทำให้ทั้งตนเองและผู้อื่นเป็นสุข

ไม่ทำให้เกิดความทุกข์ร้อนทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น และค.ใช้กรอบศีลระดับโลกียะธรรมคือ เบญจศีล

วิเคราะห์ปัญหาพุทธจริยศาสตร์ ในระบบอุปถัมภ์ของระบบราชการไทย

(1) วิเคราะห์โดยหลักมูลเหตุอันเป็นการสื่อถึงเจตนาที่เป็นกุศลมูลหรืออกุศลมูล ซึ่งถือเป็นเกณฑ์หลักที่สำคัญในทางพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นการกระทำในลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมายหรือลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายระหว่างผู้อุปถัมภ์ (patron) กับผู้รับอุปถัมภ์ (client) ก็ตาม ทั้งสองลักษณะเป็นสิ่งที่พุทธศาสนา ไม่ยอมรับ ถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี เป็นสิ่งที่ชั่ว เป็นสิ่งที่ผิด เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ดังตารางที่ 1

ตาราง 1 การวิเคราะห์โดยหลักมูลเหตุอันเป็นการสื่อถึงเจตนาที่เป็นกุศลมูลหรืออกุศลมูล

ปัญหา	วิเคราะห์หลักเจตนา		สรุป
	กุศล	อกุศล	
ลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมายระหว่างผู้อุปถัมภ์(Patron) กับผู้รับอุปถัมภ์ (Client)	ไม่	ใช่	ผิด
ลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายระหว่างผู้อุปถัมภ์ (Patron) กับผู้รับอุปถัมภ์ (Client)	ไม่	ใช่	ผิด

(2) วิเคราะห์โดยพิจารณาตามสภาวะว่าเกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจ ทำให้จิตสบายปลอดโปร่งผ่องใส สมบูรณ์ หรือไม่เกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจ การกระทำในลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมาย ยังไม่สามารถตัดสินได้ว่าเกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจ ทำให้จิตสบายปลอดโปร่งผ่องใส สมบูรณ์ หรือไม่เกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจเนื่องจากมีความเป็นไปได้ทั้งสองกรณี แต่สำหรับการกระทำลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายถือว่าเป็นสิ่งที่ผิดกล่าวคือเป็นสิ่งที่ไม่เกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจ ไม่ได้ทำให้จิตสบายปลอดโปร่งผ่องใส สมบูรณ์ แต่กลับทำให้จิตไม่สบายปลอดโปร่งผ่องใส สมบูรณ์ เกิดความอึดอัดขัดเคืองขุ่นข้องหมองใจ ดังตารางที่ 2

ตาราง 2 วิเคราะห์โดยพิจารณาตามสภาวะ

ปัญหา	วิเคราะห์ตามสภาวะ ว่าเกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจ ทำให้จิตสบายปลอดโปร่งผ่องใส สมบูรณ์ หรือไม่เกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจ		สรุป
	เกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจ ทำให้จิตสบายปลอดโปร่งผ่องใส สมบูรณ์	ไม่เกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจ	
ลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมาย ระหว่างผู้อุปถัมภ์ (Patron) กับผู้รับอุปถัมภ์ (Client)	ไม่แน่	ไม่แน่	ไม่แน่นอน
ลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ระหว่างผู้อุปถัมภ์ (Patron) กับผู้รับอุปถัมภ์ (Client)	ไม่ใช่	ไม่ใช่	ผิด

(3) วิเคราะห์ ใช้มนธรรมสำนึกลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมายและการกระทำในลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย การกระทำทั้งสองลักษณะที่ยังเป็นเหตุให้ตีตนเองได้ เสียความเคารพตนเอง ชื่อว่าเป็นความชั่ว ไม่ดี ผิด ดังตารางที่ 3

ตาราง 3 วิเคราะห์ใช้มนธรรมสำนึก

ปัญหา	วิเคราะห์หลักมนธรรมสำนึก		สรุป
	ตนเองดีเตียน ตนเองเสีย ความเคารพตนเอง	ตนเองไม่ดีเตียน ตนเองหรือไม่เสีย ความเคารพตนเอง	
ลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมาย ระหว่างผู้อุปถัมภ์ (Patron) กับผู้รับอุปถัมภ์ (Client)	ใช่	ไม่ใช่	ผิด

ลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ระหว่างผู้อุปถัมภ์ (Patron) กับผู้รับอุปถัมภ์ (Client)	ใช่	ไม่ใช่	ผิด
---	-----	--------	-----

(4) วิเคราะห์ใช้หลักความสันโดษ ทั้งผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ ต่างก็มีการกระทำที่มีมูลมาจากอกุศลกรรม จึงเป็นผู้ที่ไม่ได้มีความยินดีตามที่ได้ ยินดีตามที่ได้พึงได้ในขณะปัจจุบัน ไม่ได้ยินดีพอใจด้วยสิ่งนั้น มีความติดใจอยากได้สิ่งอื่นเช่นตำแหน่งที่สูงขึ้น มีความเดือดร้อนกระวนกระวายเพราะสิ่งที่ตนไม่ได้ มีความปรารถนาสิ่งที่ตนไม่พึงได้หรือเกินไปกว่าที่ตนพึงได้ โดยถูกต้องชอบธรรม เพ่งเล็งปรารถนาของที่คนอื่นได้ ไม่มีความยินดีตามกำลังร่างกายสุขภาพและวิสัยแห่งการใช้สอยของตน มีความยินดีอยากได้เกินกำลังความสามารถปกติของตน ไม่มีความยินดีตามสมควรแก่ภาวะ ฐานะ แนวทางชีวิต และจุดหมายแห่งการบำเพ็ญกิจของตน ดังตารางที่ 4

ตาราง 4 วิเคราะห์ใช้หลักความสันโดษ

ปัญหา	วิเคราะห์หลักความสันโดษ			สรุป
	ยถาลาภ สันโดษ	ยถาพล สันโดษ	ยถาสารูป ปสันโดษ	
ลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ระหว่างผู้อุปถัมภ์ (Patron) กับผู้รับอุปถัมภ์ (Client)	ไม่	ไม่	ไม่	ผิด
ลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ระหว่างผู้อุปถัมภ์ (Patron) กับผู้รับอุปถัมภ์ (Client)	ไม่	ไม่	ไม่	ผิด

(5) วิเคราะห์ใช้หลักการฟังความเห็นหรือพิจารณาความยอมรับของวิญญูชน หรือนักปราชญ์ ลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายและลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย เมื่อวิญญูชนได้รู้ได้เห็น ก็ย่อมจะตำหนิติเตียน ไม่ยอมรับ ไม่ชื่นชม ไม่สรรเสริญ จึงถือได้ว่าการกระทำลักษณะนี้เป็นความชั่ว เป็นสิ่งที่ผิด ดังตารางที่ 5

ตาราง 5 วิเคราะห์ใช้หลักการฟังความเห็นของวิญญูชนหรือนักปราชญ์

ปัญหา	วิเคราะห์โดยฟังความเห็นหรือพิจารณาความยอมรับของวิญญูชนหรือนักปราชญ์		สรุป
	วิญญูชนยอมรับ ชื่นชม สรรเสริญ	วิญญูชน ไม่ยอมรับ หรือตำหนิติเตียน	
ลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมาย ระหว่างผู้อุปถัมภ์ (Patron) กับผู้รับอุปถัมภ์ (Client)	ไม่ยอมรับ ไม่ชื่นชม ไม่สรรเสริญ	ไม่ยอมรับ ตำหนิติเตียน	ผิด
ลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ระหว่างผู้อุปถัมภ์ (Patron) กับผู้รับอุปถัมภ์ (Client)	ไม่ยอมรับ ไม่ชื่นชม ไม่สรรเสริญ	ไม่ยอมรับ ตำหนิติเตียน	ผิด

6) วิเคราะห์โดยใช้หลักพิจารณาลักษณะและผลของการกระทำหรือดูผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่นการกระทำในลักษณะนี้ก็อาจมีความเป็นไปได้ที่จะเป็นการเบียดเบียนตนเอง เบียดเบียนผู้อื่น เป็นไปเพื่อโทษทุกข์ จะทำให้ตนเองเดือดร้อนหรือไม่ก็ได้ แต่กรรมนั้นเป็นไปเพื่อโทษทุกข์ ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เป็นไปเพียงเพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ไม่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ดังตารางที่ 6

ตาราง 6 วิเคราะห์โดยใช้หลักพิจารณาลักษณะและผลของการกระทำ

ปัญหา	วิเคราะห์ตามลักษณะและผลของการกระทำต่อตนเองและต่อผู้อื่น				สรุป
	เบียดเบียนตนเอง เป็นโทษทุกข์ ทำให้ตนเองเดือดร้อน	เบียดเบียนผู้อื่น เป็นโทษทุกข์ ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน	เป็นประโยชน์แก่ตนเอง	เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น	

ลักษณะที่เอื้อ ประโยชน์โดยชอบ ด้วยกฎหมาย ระหว่าง ผู้อุปถัมภ์ (Patron) กับ ผู้รับอุปถัมภ์ (Client)	ไม่แน่	เป็น	เป็น	ไม่	ผิด
ลักษณะที่เอื้อ ประโยชน์โดยมิชอบ ด้วยกฎหมาย ระหว่าง ผู้อุปถัมภ์ (Patron) กับ ผู้รับอุปถัมภ์ (Client)	ไม่แน่	เป็น	เป็น	ไม่	ผิด

7) วิเคราะห์การล่วงละเมิดหลักการแห่งบทบัญญัติศีล 5 พบว่าไม่ล่วงละเมิดศีล ข้อที่ 1 การฆ่าสัตว์ ไม่ล่วงละเมิดศีลข้อที่ 2 การลักทรัพย์ ไม่ล่วงละเมิดศีลข้อที่ 3 การประพฤติดีกในกาม อาจละเมิดศีลข้อที่ 4 การพูดเท็จ คำล่อลวง อำพรางผู้อื่น และไม่ละเมิดศีลข้อที่ 5 การดื่มสุราเมรัย เครื่องดองของทำใจให้คลั่งไคล้ต่าง ๆ ดังตารางที่ 7

ตาราง 7 วิเคราะห์การล่วงละเมิดหลักการแห่งบทบัญญัติศีล 5

ปัญหา	วิเคราะห์การล่วงละเมิด หลักการแห่งบทบัญญัติศีล 5		สรุป
	ล่วงละเมิดหลักการ แห่งบทบัญญัติศีล 5	ไม่ล่วงละเมิด หลักการแห่ง บทบัญญัติศีล 5	
ลักษณะที่เอื้อประโยชน์ โดยชอบด้วยกฎหมาย ระหว่างผู้อุปถัมภ์ (Pa- tron) กับผู้รับอุปถัมภ์ (Client)	ไม่ล่วงละเมิด ข้อ 1,2,3,5 ไม่แน่นอน ข้อ 4	ไม่ล่วงละเมิด ข้อ 1,2,3,5 ไม่แน่นอน ข้อ 4	ไม่ล่วงละเมิด ศีลข้อ 1,2,3,5 ไม่แน่นอน ศีล ข้อ 4

ลักษณะที่เอื้อประโยชน์ โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ระหว่างผู้อุปถัมภ์ (Pa- tron) กับผู้รับอุปถัมภ์ (Client)	ไม่ล่วงละเมิด ข้อ 1,2,3,5 ไม่แน่นอน ข้อ 4	ไม่ล่วงละเมิด ข้อ 1,2,3,5 ไม่แน่นอน ข้อ 4	ไม่ล่วงละเมิด ศีล ข้อ 1,2,3,5 ไม่แน่นอน ศีล ข้อ 4
--	---	---	--

อภิปรายผล

1) ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มของลักษณะระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทย โดยพิจารณาในแง่ของการกระทำที่เข้าลักษณะเอื้อประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมาย กับ การกระทำที่เข้าลักษณะเอื้อประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายระหว่างผู้อุปถัมภ์กับผู้รับอุปถัมภ์ ซึ่งตัวอย่างลักษณะของการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น การให้โอกาสคนใกล้ชิดหรือบุคคลเป้าหมาย ที่ถูกกำหนดมาโดยผู้มีอำนาจเป็นกรณีพิเศษการกระทำที่เข้าข่ายลักษณะนี้เช่น การรอบบุคคลภายใต้ความอุปถัมภ์ของตนให้มีคุณสมบัติครบถ้วนก่อนจึงจะมีการคัดเลือกหรือก่อนที่จะมีคำสั่งแต่งตั้ง การกำหนดคุณสมบัติในการคัดเลือกให้มีความเฉพาะเจาะจงให้ตรงกับบุคคล (ผู้รับอุปถัมภ์) ที่กำหนดไว้แล้ว เพื่อให้ได้เปรียบคู่แข่งที่มีคุณสมบัติพื้นฐานที่เหมือนกัน การมอบหมายและการให้โอกาสโดยการมอบหมายงานสำคัญให้กับบุคคลดังกล่าวเพื่อใช้เป็นผลงานในการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคคลนั้น ๆ เพื่อเลื่อนตำแหน่งหรือเลื่อนขั้นเงินเดือนให้สูงขึ้น การดูแลคุณภาพชีวิต สวัสดิการ โอกาสในการศึกษาต่อหรือการได้รับทุนหรือเป็น ตัวแทนของหน่วยงานเข้าศึกษาอบรมต่าง ๆ การโอนย้ายข้าราชการข้ามกันระหว่างหน่วยงานราชการเพื่อให้ผู้รับการอุปถัมภ์ได้รับความก้าวหน้ามากกว่าดำรงตำแหน่งอยู่ที่เดิม การช่วยเหลือให้พ้นผิดหรือได้รับโทษน้อยลง กรณีผู้ใต้บังคับบัญชาได้กระทำความผิดทางวินัย การแต่งตั้งข้าราชการที่มีความอาวุโสน้อยกว่าเพื่อให้ขึ้นมามีตำแหน่งที่ไม่ใช่สายงานหลัก ไม่ตรงกับความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงาน โดยผู้มีอำนาจมักให้เหตุผลว่าเพื่อประโยชน์ของทางราชการ เป็นต้น ส่วนลักษณะของการกระทำที่มิชอบด้วยกฎหมาย ตัวอย่างเช่น การซื้อขายตำแหน่งด้วยการเรียกรับผลประโยชน์จากการแต่งตั้งโยกย้ายในกรณีมีตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งว่างลงและตำแหน่งนั้นเป็นความต้องการของข้าราชการจำนวนมาก ก็จะเป็นช่องทางที่เปิดโอกาสให้ผู้มีอำนาจแสวงหาผลประโยชน์โดยการรับผลประโยชน์จากการแต่งตั้งโยกย้าย

2) เกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์ ผู้วิจัยพิจารณาเกณฑ์ตัดสินโดยใช้เกณฑ์ภายในจิตใจของผู้กระทำความผิดและเกณฑ์ภายนอกอันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำ เกณฑ์

ภายใน ประกอบด้วย ก. เจตนา ที่เป็นกุศล-อกุศล ข. พิจารณาตามสภาวะ ว่าเกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจ ทำให้จิตสบายปลอดโปร่งผ่องใส สมบูรณ์ หรือไม่เกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจ ค. ไข้มนธธรรมสำนึก ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของตนเองพิจารณาว่า การกระทำนั้นตนเองดีเทียบตนเองได้หรือไม่ เสียความเคารพตนเองหรือไม่ และ ง. ใช้หลักความสันโดษ คือคือ ความยินดี ความพอใจ ความยินดีด้วยของของตนซึ่งได้มาด้วยเรี่ยวแรงความเพียรโดยชอบธรรม ความยินดีด้วยปัจจัยสี่ตามมีตามได้ความรู้จักอัมรู้จักพอ มีลักษณะ 3 อย่าง คือ ยถาลาภสันโดษ คือยินดีตามที่ได้ ยินดีตามที่พึงได้ คือ ตนได้สิ่งใดมา หรือ เพียรหาสิ่งใดมาได้ เมื่อเป็นสิ่งที่ตนพึงได้ไม่ว่าจะหายาบหรือประณีตแค่ไหน ก็ยินดีพอใจด้วยสิ่งนั้น ไม่ติดใจอยากได้สิ่งอื่น ไม่เดือดร้อนกระวนกระวายเพราะสิ่งที่ตนไม่ได้ ไม่ปรารถนาสิ่งที่ตนไม่พึงได้หรือเกินไปกว่าที่ตนพึงได้โดยถูกต้อง ชอบธรรม ไม่เพ่งเล็งปรารถนาของของคนอื่นได้ ไม่ริษยาเขา ยถาพลสันโดษ คือยินดีตามกำลัง คือ ยินดีแต่พอแก่กำลังร่างกายสุขภาพและวิสัยแห่งการใช้สอยของตน ไม่ยินดีอยากได้เกินกำลัง ตนมีหรือได้สิ่งใดมาอันไม่ถูกกับกำลังร่างกายหรือสุขภาพ เช่น ภิกษุได้อาหารบิณฑบาตที่แสดงต่อโรคของตน หรือเกินกำลังการใช้สอย ก็ไม่หวงเหวนเสียดายเก็บไว้ให้เสียเปล่า หรือฝืนใช้ให้เป็นโทษแก่ตน ย่อมสละให้แก่ผู้อื่นที่จะใช้ได้ และรับหรือแลกเอาสิ่งที่ถูกโรคกับตน แต่เพียงที่พอแก่กำลังการใช้สอยของตน และยถาสารูปสันโดษ คือยินดีตามสมควร คือ ยินดีตามที่เหมาะสมกับตน อันสมควรแก่ภาวะ ฐานะแนวทางชีวิต และจุดหมายแห่งการบำเพ็ญกิจของตน และ เกณฑ์ภายนอก คือ ผลลัพธ์ที่เกิดจากการกระทำ ประกอบด้วย ก.ความเห็นหรือพิจารณาความยอมรับของวิญญูชนหรือนักปราชญ์ ว่าเป็นสิ่งที่วิญญูชนยอมรับ ชื่นชม สรรเสริญ หรือไม่ ถ้าปรากฏเป็นที่รู้จักในหมู่ชนทั่วไปนักปราชญ์หรือวิญญูชนในชุมชนต่างยอมรับ ชื่นชมสรรเสริญ การพูดหรือการกระทำนั้นเป็นความดี หรือเป็นสิ่งที่วิญญูชนไม่ยอมรับ หรือตำหนิตีเดียณ หรือไม่ ถ้านักปราชญ์หรือวิญญูชนติเตียนการพูดหรือการกระทำใด การพูดหรือการกระทำนั้นจัดเป็นความชั่ว การพิจารณาลักษณะและผลของการกระทำหรือดูผลกระทบต่อนตนเองและผู้อื่น เป็นการเปียดเบียนตนเอง เป็นไปเพื่อโทษทุกข์ ทำให้ตนเองเดือดร้อนหรือไม่ หรือเปียดเบียนผู้อื่น เป็นไปเพื่อโทษทุกข์ ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนหรือไม่ การกระทำที่ถือว่าเป็นกรรมดีหรือความดีนั้น ต้องทำให้ทั้งตนเองและผู้อื่นเป็นสุข ไม่ทำให้เกิดความทุกข์ร้อนทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ข.ใช้รอบศีลระดับโลกียะธรรม คือ เบญจศีล

3) วิเคราะห์ปัญหาพุทธจริยศาสตร์ในระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทยเมื่อใช้หลักมูลเหตุอันเป็นการสื่อถึงเจตนาที่เป็นกุศลมูลหรืออกุศลมูล หลักความสันโดษ หลักมโนธรรมสำนึก หลักการพึงความเห็นหรือพิจารณาความยอมรับของวิญญูชนหรือนักปราชญ์ และหลักพิจารณาลักษณะและผลของการกระทำหรือดูผลกระทบต่อนตนเองและผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นการกระทำในลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมายหรือลักษณะ

ที่เอื้อประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ทั้งสองลักษณะนี้เป็นสิ่งที่พุทธศาสนา ไม่ยอมรับ ถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี เป็นสิ่งที่ชั่ว เป็นสิ่งที่ผิด เมื่อพิจารณาตามสภาวะว่าเกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจ ทำให้จิตสบายปลอดโปร่งผ่องใส สมบูรณ์ หรือไม่เกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจ การกระทำในลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ยังไม่สามารถตัดสินได้ว่าเกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจ ทำให้จิตสบายปลอดโปร่งผ่องใส สมบูรณ์ หรือไม่เกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจ ส่วนการกระทำลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ถือว่าเป็นสิ่งที่ผิดกล่าวคือเป็นสิ่งที่ไม่เกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจ เมื่อใช้หลักของการล่วงละเมิดหลักการแห่งบทบัญญัติของศีลในระดับโลกียะธรรมคือ ศีล 5 พบว่าไม่ล่วงละเมิดศีล ข้อที่ 1 ข้อที่ 2 ข้อที่ 3 อาจละเมิดศีลข้อที่ 4 และไม่ละเมิดศีลข้อที่ 5

องค์ความรู้จากงานวิจัย

หลักพุทธจริยศาสตร์ ในระบบอุปถัมภ์ของระบบราชการไทย โดยใช้หลักเจตนา เป็นหลักพิจารณา ทางพุทธศาสนาไม่ยอมรับสิ่งที่เอื้อประโยชน์โดยมิชอบทางกฎหมาย ที่เป็นผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น ถือว่าเป็นสิ่งไม่ดี ส่วนการกระทำลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่เกื้อกูลต่อชีวิตและจิตใจ และเป็นการล่วงละเมิดศีลในระดับโลกียะธรรม คือ ศีล 5

สรุป

ระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทย ได้สร้างความเสียหายต่อสังคมไทยในด้านต่าง ๆ การยึดตัวบุคคลทำให้ไม่มีการแยกระหว่างเรื่องของส่วนรวมกับเรื่องส่วนตัว ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคและขาดความยุติธรรม เป็นการทำลายกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ของสังคม ทำลายคุณค่าความเป็นมนุษย์ ทำลายความเสมอภาค ซึ่งลักษณะของระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทยนั้นมีการพัฒนาวิธีการไปตามยุคสมัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันไม่มีที่ท่าว่าจะหมดไปจากสังคมไทย ดังนั้นรัฐควรมีการปลูกจิตสำนึกให้ข้าราชการได้เห็นถึงความเสียหายของระบบอุปถัมภ์ การไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว รู้จักการพึ่งพาตนเองมากกว่าการพึ่งพาผู้อื่น การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นในองค์กรราชการ รวมถึงการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้บริหารระดับสูง เช่นการประกาศเจตนารมณ์ต่อต้านการใช้ระบบอุปถัมภ์เป็นต้น ในส่วนลักษณะระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทยที่เป็นการกระทำที่มีมิชอบด้วยกฎหมาย เช่นการซื้อขายตำแหน่งด้วยการเรียกรับผลประโยชน์จากการแต่งตั้งโยกย้าย รัฐบาลควรมีนโยบายโดยตรงในการลงโทษข้าราชการและผู้เกี่ยวข้องในการใช้ระบบอุปถัมภ์ในส่วนของการกระทำที่มีมิชอบด้วยกฎหมายที่ปรากฏหลักฐานชัดเจน อย่างจริงจังและเด็ดขาด

บรรณานุกรม

- ชัชชัย คุ่มทวีพร. (2541). **ทฤษฎีการวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: เจนเดอร์เพรส.
- ธงชัย ทรงประศาสน์. (2505). ระบบอุปถัมภ์กับระบบคุณความดี : ร่วมฉลองวันประสูติครบรอบร้อยปีของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. **วารสารรัฐประศาสนศาสตร์**. 3 (1), 86-108.
- พระมหาสมพล กลิ่นเพชร.(2550). เจตนาในพุทธจริยศาสตร์เถรวาท. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**.
- พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ วันจันทร์).(2559). **จริยศาสตร์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา**. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2559). **การแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทยให้เป็นรูปธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ.
- สุเชาว์ พลอยชุม. (2537). **จริยศาสตร์แนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.